

‘Türkiyede Dînî Liderlik’ Bildirisi Müzakeresi

Yusuf Sevki Yavuz*

Prof. Dr. Mehmet Ali Büyükkara tarafından hazırlanan ve oldukça hacimli bir muhtevası bulunan tebliğde Cumhuriyet dönemiyle birlikte başlayan resmî ve gayr-ı resmî kuruluşların dînî önderleri ile faaliyetlerine dair başarılı ve kapsamlı bir tasvir yapılmıştır. Bununla birlikte bu faaliyetlerin dînî hayat üzerindeki etkilerine eleştirel bir bakış yapılmadığı görülmektedir. Sözünü ettiğimiz eleştirel bakış yapılmış olsaydı tebliğin daha yararlı hele gelmiş olacağını düşünüyorum. Bu konu ihmal edilemeyecek derecede önem arz etmektedir. Zira bir kısım cemaat ve tarikat liderlerinin Müslümanları ötekileştirici, dışlayıcı ve tekfirci tutumları benimsedikleri görülmekte ve bu yaklaşım ise son tahlilde dinimizin aleyhinde bir sonuç doğurmaktadır. Bu olumsuzlukların başında Müslümanlar arasındaki birliği ve vahdeti bozması, ekonomik ve siyasal güçlerini zayıflatması, Allah ve Peygamber ile insanları aldatarak şöhet ve maddî menfaat elde etmeleri, holdingler kurup büyük servetler edinmeleri, buna mukabil dini eleştirmek için fırsat kollayan din karşıtı zümrelerin bu bölünmüşlüğü dinin aleyhinde bir argüman olarak kullanmaları gelmektedir. Bazı cemaat liderlerinin, yabancı devletlerin istihbarat servisleriyle iş birliği yaptıklarının ortaya çıkması ve böylece din karşıtlarına, dinin insanları aldatma aracı olduğuna ilişkin bir argüman vererek dine darbe vurmaları sonunda gençlerimizin ateizm ve deizme kaymaları bu konuda öne çıkan olumsuzlukları teşkil eder. Özellikle tarikatlarda Allah’a vasil olmak düşüncesiyle ileri sürülen ilham veya keşfe dayalı bilgilerin İslam’ın bilgi anlayışı açısından değerlendirilmesi halinde bu nevi bilgilerin, kesinlik arz etmeyen türden olduklarının dikkate alınması gerektiğini ve sonuç itibarıyla tarikatların insanlara nafi bir ibadet olan zikrullah yaptırmanın ötesinde bir işlevi bulunmadığını Müslümanlara öğretmek dînî liderlerin birinci görevi olduğunu belirtmek isterim. Türkiye’de dînî liderliğin resmî kurumu bilindiği gibi Diyanet İşleri Başkanlığıdır. Malum olduğu üzere Diyanet İşleri Başkanlığı sadece camilerde namaz kıldırma ve Kur’an okumayı öğretmek gibi din hizmetlerini yapmakta ve vaizler yoluyla buraya gelen genellikle yaşlı müslümanlara nasihat etme görevini yerine getirmektedir. Bunun dışında ülkemizdeki eğitim sistemine Millî Eğitim Bakanlığı liderlik yapmaktadır. Cumhuriyetin başlangıcında İmam-Hatip Okulları ve Darülfünûn İlahiyat Fakültesi kurulmuştu, ancak bir müddet sonra bunlar da kapatılmış ve eğitim sistemimizde 1950 li yıllara kadar din eğitimi kesintiye uğratılmıştı. Her ne kadar daha sonra İmam-Hatip Okulları ile İlahiyat Fakülteleri 1950’den sonra yeniden açılmış ve sayıları çoğaltılmış ise de bu bütün gençlerimizi kapsamına almamaktadır. Tevhid-i Tedrisat kanununun gereği olarak bütün eğitim faaliyetinin devlet tarafından yürütülmesi isabetli olmakla birlikte oran itibarıyla yüzde on gibi gençlerimizin çok az bir bölümüne din eğitimi verip yüzde doksanını bu eğitimden mahrum bırakmak bir yana, geneli itibarıyla din aleyhtarı pozitivist bir atmosfer ortamında dînî açıdan olumsuz bir muhtavaya sahip seküler içerikli bir eğitime tabi tutulması eğitim alanında dînî liderliğin başarılı bir

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi

şekilde yerine getirilemediğini göstermektedir. Türkiye’de dînî liderliğin en temel problemlerinden birinin tevhid-i tedrisat kanununun uygulanmaması, yani devletin resmî kurumları dışında çeşitli cemaatler/tarikatların kendi kabullerine göre din eğitimi vermeleri ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okulların yüzde doksanda yetersiz din eğitiminin verilmesi olduğunu belirtmem gerekir. Bilindiği gibi Türkiye’de resmî dînî liderlik Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla Cumhurbaşkanının, yani Siyasî Liderin uhdesindedir. Ülkemizde resmî dînî liderliklerin dışında toplumda din eğitimi faaliyeti yapan Cemaat ve Tarikat liderlikleri vardır ki bunlar Devletin resmî kurumları olan ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde yeniden üretilen dînî bilgileri reddetmekte, bunun bir sonucu olarak da geleneksel dînî bilgilerle bilimsel araştırmalara dayanarak yeniden üretilen dînî bilgiler Müslümanlar arasında bir fikrî çatışmaya ve tekfirciliğe yol açmaktadır. Şüphesiz bu da ülkemizdeki siyasi liderliğin çözmesi gereken bir meselesidir. Dînî liderlik açısından İslam dini adına doğru bir değerlendirme yapabilmek için bu dinin temel kaynağı olan Kur’ân-ı Kerim’de konuya dair âyetlere başvurmak kaçınılmazdır. Dînî ve dünyevî/siyasî liderlik açısından Kur’ân’ı baştan sona incelediğimiz takdirde şöyle bir tablo ile karşılaşırız: Liderlik, Kur’ân’da halife¹ ve imam/eimme tabirleri ile karşılanır. İlgili âyetlerden anlaşıldığına göre Allah Teâla, buyruklarını iletme üzere gönderdiği peygamberlerin insanlara hem dünyevî/siyasî hem de dînî liderlik yapmalarını emretmiş², onlar da bu görevi yerine getirmişlerdir. Nitekim Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Musa ve Hz. Muhammed devlet başkanlığı yapmışlardır. Zira ilâhî elçilik yapılabilmesi, insanların serbestçe dine davet edilebilmesi, ilâhî buyrukların hayata geçirilebilmesi ve toplumun bunlara göre yönetilmesi, Müslümanlara karşı Dünyevî/siyasî liderlerin açtığı savaşa karşılık verilmesi ve savaş dışında kalan bilgilendirme cihadının yapılabilmesi, toplumda adaletin hâkim kılınması, kötülüklerin önlenmesi ve suçluların cezalandırılması, kâfirlerin baskı ve şiddet uygulamalarına son verilmesi, zekat vermek ve oruç tutmak gibi dînî yükümlülüklerin özgür bir ortamda eda edilip dünya ve âhiret mutluluğuna erişilebilmesi bir devletin varlığı ve onu yönetecek bir başkan veya liderin bulunması halinde ancak mümkün olur. Bu nedenle peygamberler hem dünyevî hem dînî liderlik yapmışlar ve bu iki liderliğin bir devlet başkanında toplanması gerektiğine dair örnekler oluşturmuşlardır.

Beni sabırla dinlediğiniz şükranlarımı sunarım.

¹ Bakara, 2/30; Sâd, 38/26; Enbiyâ, 22/73; Secde, 32/24.

² Sâd, 38/26; Câsiye, 45/18.